

راهبردهای حمایت مالیات مؤثر از تولید

دانش بنیان و اشتغال آفرین

مهدی سرمست شوشتری^۱

چکیده

این مقاله در پی شناسایی موانع مالیاتی بر سر راه تولیدکنندگان و آسیب‌شناسی نحوه پشتیبانی از تولید در نظام مالیاتی و معرفی اولویت‌های مانع‌زدایی و راه‌های مناسب حمایت از تولید دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین از جنبه مالیاتی است. بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد بیشترین موانع مالیاتی و مشکلاتی که برای تولیدکنندگان ایجاد می‌شود، مربوط به رویه‌های اجرایی سازمان امور مالیاتی است. قوانین نیز خالی از اشکال نیستند، اما چنانچه سازمان امور مالیاتی، قوانین مالیاتی به‌خصوص قانون پایانه‌های فروشگاه‌ها و سامانه مؤدیان، ماده ۹۷ و ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم (طرح جامع مالیاتی) و قانون دائمی ارزش افزوده را به‌درستی اجرا کند، بسیاری از موانع موجود از پیش پای تولیدکنندگان مختلف برداشته می‌شود. عمده مشکلات اجرایی عبارت از ممیزمحوری و فرایند نامناسب دادرسی است. افزون بر موارد یادشده، در قوانین مالیاتی نیز اشکالاتی وجود دارد که اهم آن‌ها عبارت از «جذاییت مالیاتی سوداگری و فعالیت‌های غیرمولد»، «پیچیدگی، بی‌ثباتی و تشتت قوانین» و «اثر نامطلوب معافیت‌های ماده ۱۴۵ بر بانک‌محور شدن واحدهای تولیدی» است. با توجه به آسیب‌شناسی انجام‌شده به‌طور خلاصه می‌توان گفت در راستای مانع‌زدایی برای ارتقای تولید در بخش مالیاتی باید این محورها به ترتیب اولویت در دستور کار قرار بگیرد. «تصویب و اجرای مالیات بر عایدی سرمایه^۲ و مالیات بر مجموع درآمد^۳»، «کاهش نرخ مالیاتی سود شرکت‌های تولیدی»، «اجرای کامل طرح جامع مالیاتی»، «اجرای دقیق قوانین (به‌خصوص قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاه‌ها)»، «الکترونیکی شدن حسابرسی مالیاتی دفاتر واحدهای اقتصادی و قطع ارتباط مؤدی و ممیز مالیاتی» و «تسریع در هوشمندسازی فرایندها».

واژگان کلیدی: مالیات، مالیات بر عایدی سرمایه، موانع تولید، پشتیبانی از تولید، دانش‌بنیان.

مقدمه

دانش‌بنیان و اشتغال‌زا راهکارهایی ارائه داد. این پژوهش به دنبال ارزیابی نظام مالیاتی ایران از منظر موانع تولید و حمایت‌ها از تولید کشور است. نظام مالیاتی به طرق مختلف بر تولید اثرگذار است؛ زیرا هم نهادی است که کسب و کارهای مختلف به‌طور مداوم با آن ارتباط دارند و هم نقش‌های کلیدی در اقتصاد دارد. مالیات دو نقش

پیرو شعار سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ یعنی «تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها» و «تولید، دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین»، ضروری است موانع تولید در حوزه‌های مختلف شناسایی شود و برای از بین بردن موانع و نیز تمهید راه‌های درست پشتیبانی از صنایع تولیدی

۱. دانشجوی دکتری علوم اقتصادی دانشگاه امام صادق (ع) و کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس (نویسنده مسئول): ma.sarmast@isu.ac.ir

2. CGT
3. PIT

۱-۱- موانع در رویه‌های اجرایی-مدیریتی
مقصود از موانع در رویه‌های اجرایی-مدیریتی، اشکالاتی در نظام مالیاتی است که مربوط به عملکرد بد مجریان مالیاتی، اجرای اشتباه قانون یا اجرا نکردن قوانین مصوب است. برخی قوانین جدید اشکالات کهنه نظام مالیاتی را تا حد پذیرفتنی روی کاغذ حل کرده‌اند، اما متأسفانه هنوز به‌طور کامل اجرا نمی‌شوند.

۱-۱-۱- مشکلات فرایند تشخیص

به فرایند تعیین مأخذ مالیات^۱ (درآمد مشمول مالیات) که بر اساس حسابرس (ممیز) مالیاتی^۲ مشخص می‌شود، تشخیص مالیات^۳ گفته می‌شود. حسابرس مالیاتی را دستگاه مالیات‌ستان انتخاب می‌کند. با اثر دادن نرخ مالیات در مأخذ مالیات (درآمد مشمول مالیات)، بدهی مالیاتی^۴ مؤدی تعیین می‌شود و مؤدی موظف است آن را پرداخت کند.

حمایت ساختاری مقدم بر دست‌کاری متغیرهای مالیاتی و یارانه‌ای است. در غیر این صورت معافیت مالیاتی نه تنها منجر به حمایت نمی‌شود، بلکه مشکلاتی از منظر عدالت، فرار مالیاتی، کاهش درآمد دولت و مشکلات اقتصاد سیاسی به وجود می‌آورد.

اصلی در اقتصاد ایفا می‌کند. اول، نقش تأمین مالی دولت برای ارائه خدمات عمومی به شهروندان و دوم، نقش تنظیم‌گری و سیاست‌گذاری. دولت‌ها برای فراهم کردن امکانات عمومی و افزایش رفاه شهروندان ناچار به گرفتن مالیات هستند، اما این مالیات نباید مختل‌کننده تولید و آسیب‌زننده به عدالت اجتماعی باشد، بلکه ضروری است نظام مالیاتی را طوری طراحی کرد که باعث جذابیت تولید، کاهش جذابیت فعالیت‌های غیرمولد و ابزاری برای کاهش فاصله طبقاتی باشد. همچنین، از نظر اجرایی، نظام مالیاتی باید ساختاری چابک و ساده داشته باشد تا مؤدیان بتوانند بدون کوچک‌ترین دردمر اجرایی، مالیات خود را بپردازند یا به مالیات تعلق‌گرفته اعتراض کنند. رویه‌های اجرایی نظام مالیاتی نباید موجب اتلاف وقت شود یا هزینه اضافی به تولیدکننده تحمیل کند. در این مقاله، آسیب‌شناسی در دو حوزه اصلاح قوانین و رویه‌های اجرایی بررسی می‌شود. همچنین، با توجه به آسیب‌شناسی‌های انجام‌شده، پیشنهادهایی برای اصلاح نظام مالیاتی با هدف مانع‌زایی از تولید و پشتیبانی از صنایع تولیدی دانش‌بنیان و اشتغال‌زا ارائه می‌شود.

۱- موانع تولید در نظام مالیاتی

موانع مالیاتی بر سر راه تولید به دو دسته کلی «موانع در رویه‌های اجرایی-مدیریتی» و «موانع در ساختار کلی و قوانین» دسته‌بندی می‌شوند.

1. Tax Base
2. Tax Assessor
3. Tax Assessment
4. Tax Liability

نمودار ۱- فرایند مالیات‌ستانی در ایران

ماخذ: یافته‌های تحقیق با استفاده از قانون مالیات‌های مستقیم

منجر به مشکلات عدیده در نظام مالیاتی کشور و محیط کسب‌وکار شده است. بر اساس ماده ۲۵ آیین‌نامه ماده ۲۱۹ قانون مالیات‌های مستقیم، سازمان امور مالیاتی وظیفه تشخیص را به مأموران مالیاتی محول و سعی کرده است با قرار دادن مقررات و موانعی، مانع تخلف مأموران مالیاتی خود شود؛ همچنان‌که با قرار دادن مأمور مالیاتی سعی کرده است مؤدی را از ارتکاب تخلف منحرف کند، اما آنچه در عمل محقق شده، نارضایتی اغلب فعالان اقتصادی از رویه موجود مالیات‌ستانی است؛ رویه‌ای که به دلیل دخالت سلیقه شخصی مأموران مالیاتی ضمن دامن زدن به فرار مالیاتی در کشور، به بی‌عدالتی مالیاتی منجر شده است. در بسیاری از تحقیقات میدانی

در ایران بر اساس قانون مالیات‌های مستقیم، بخشی با عنوان «سازمان تشخیص و مراجع مالیاتی» وجود دارد که وظایف و اختیارات مراجع تشخیص مالیات را مشخص می‌کند. به دلیل اینکه ممکن است مؤدیان بدهی مالیاتی تعیین شده را نپذیرند، فرایندهای دیگری برای تشخیص مالیات حقه در قانون پیش‌بینی شده است که از جمله می‌توان به فرایند دادرسی مالیاتی اشاره کرد. به‌طورکلی، عملکرد مراجع حل اختلاف مالیاتی می‌تواند تشخیص صحیح مأخذ مالیاتی را تضمین کند.

۱-۲-۱- ممیز محوری و رواج شیوه علی‌الرأس در نظام رسیدگی و تشخیص مالیات

در حال حاضر در ایران، مأموران مالیاتی مهم‌ترین نقش را در تشخیص مأخذ مالیات دارند. این موضوع

۱۳۹۴) مقرر شده است که تا زمان عدم استقرار و فعال نشدن نظام جامع مالیاتی در ادارات امور مالیاتی، مواد ۹۷، ۹۸، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴ و ۲۷۱ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال ۱۳۸۰ در این ادارات مجری خواهد بود. از این رو تشخیص به شیوه علی‌الرأس همچنان پابرجاست و مأموران مالیاتی در صورت رد اظهارنامه از آن برای تعیین مآخذ مالیاتی مالیات‌های مستقیم و ارزش افزوده استفاده می‌کنند؛ البته در ماده ۹۷ مصوب سال ۱۳۹۴، در صورت عدم ارائه اظهارنامه در مهلت قانونی، همچنان سازمان مکلف به برآورد اظهارنامه مالیاتی شده که همان تشخیص به شیوه علی‌الرأس است. برقراری کامل طرح جامع مالیاتی، اجرای قانون سامانه مؤدیان و اجرای درست ماده ۲۱۹ قانون مالیات‌های مستقیم تا حدود بسیار زیادی می‌تواند مشکلات اشاره شده را رفع کند و موانع را از پیش پای تولیدکنندگان و مشاغل آزاد بردارد.

در فرایند تشخیص، مشکلات دیگری نیز بر سر راه تولیدکنندگان قرار می‌گیرد. طولانی و زمان‌بر بودن فرایند، بوروکراسی‌های پیچیده اداری، دشواری تکمیل اظهارنامه، عدم ارائه آموزش کافی به مؤدیان پیش از شروع فرایند و عدم ارائه توضیحات کافی به مؤدیان پس از تشخیص و قطعی شدن مالیات، برخورد‌های سلیقه‌ای مأموران مالیاتی، رعایت نکردن دقیق قوانین توسط برخی ممیزهای مالیاتی و پیشنهادات نامتعارف فسادآمیز حین فرایند تشخیص از مشکلات فرایند تشخیص مالیاتی در ایران است. بسیاری از این مشکلات با هوشمندسازی، اجرای

به‌خوبی مشخص شده است که در ارتباط بین مؤدی و مأمور مالیاتی، مسائل و مفاصل زیادی امکان بروز دارد. به نظر می‌رسد ممیزمحوری جدی‌ترین آسیب‌ها را به نظام مالیاتی کشور وارد و محیط کسب‌وکارهای تولیدکنندگان و به‌تبع، فضای اقتصادی را با چالش‌های جدی مواجه کرده است.

این در حالی است که در بیشتر کشورهای دنیا با استفاده از بستر فناوری اطلاعات و نیز اتصال پایگاه‌های اطلاعاتی به یکدیگر، امور مربوط به مالیات‌ستانی انجام می‌گیرد و از این طریق افزون‌بر کاهش فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی، بسیاری از مشکلات اجرایی را از بین برده‌اند.

فعالان اقتصادی بخش غیررسمی بیشترین منفعت را از فرایندهای سستی مالیات‌ستانی و شیوه‌های ممیزمحور می‌برند؛ زیرا در عمده موارد با تکیه صرف بر توانایی‌های نیروی انسانی موجود در سازمان امور مالیاتی نمی‌توان میزان درآمد مشمول مالیات را به‌درستی برآورد کرد و با کم‌برآوردی درآمد مشمول مالیات فعالان اقتصادی بخش غیررسمی، آنان از مدافعان سرسخت ادامه وضع موجود هستند و بار اصلی این مالیات‌ها بر دوش فعالان رسمی اقتصاد و تولیدکنندگان قرار می‌گیرد.

در اصلاحیه سال ۱۳۹۴ قانون مالیات‌های مستقیم، بسیاری از مواد مربوط به تشخیص علی‌الرأس حذف یا دچار تغییراتی شده است، اما در عمل بسیاری از آن‌ها در تشخیص علی‌الرأس همچنان به کار گرفته می‌شوند؛ زیرا بر اساس تبصره ماده ۹۷ (مصوب سال

اینجا باید سازمان مالیاتی میزان اضافی را به مؤدی برگرداند. دوم در استرداد اعتبار مالیاتی ارزش افزوده است که در ادامه تشریح می‌شود. فرایند استرداد باید برای فعال اقتصادی آسان، بدون دردسر، به‌روز و آنی باشد. گذشت زمان در استرداد و پیچیدگی‌های اجرایی، مشکل کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش را برای فعالان اقتصادی ایجاد کرده است.

یکی از نارضایتی‌های تولیدکنندگان و صادرکنندگان از اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در سال‌های گذشته، طولانی بودن زمان استرداد مالیات خرید نهاده‌هاست. طولانی شدن فرایند استرداد مالیاتی مترادف با دریغ کردن بخشی از نقدینگی تولیدکنندگان و صادرکنندگان است. در شرایطی که تولیدکنندگان به‌راحتی به منابع مالی (از طریق نظام بانکی یا بازار سرمایه) دسترسی داشته باشند، هزینه تأمین مالی از منابع خارجی برای آن‌ها اندک است و شاید طولانی شدن فرایند استرداد، مشکل حادی برای تولیدکنندگان ایجاد نکند، اما گزارش‌های پایش محیط کسب‌وکار در ایران، حکایت از گران بودن تأمین مالی از طریق منابع خارجی (انتشار سهام، دریافت تسهیلات از سیستم بانکی، انتشار اوراق و ...) و دشوار بودن دسترسی به تسهیلات و اعتبارات بانکی دارد. همچنین، عدم استرداد مالیات بر ارزش افزوده به صادرکنندگان به تضعیف توان رقابتی صادرکنندگان می‌انجامد. از این‌رو سرعت بخشیدن به فرایند استرداد اعتبار مالیاتی مؤدیان می‌تواند گامی مثبت در راستای حل مسائل تولیدکنندگان و بهبود محیط کسب‌وکار به شمار آید.

طرح جامع، اجرای سامانه مؤدیان و ارتقای دانش کارکنان سازمان امور مالیاتی برطرف می‌شود.

۱-۱-۳- فرایند دادرسی مالیاتی نامناسب و ناکارآمد
 با توجه به اینکه بالای ۷۰ درصد از درآمدهای مالیاتی پس از طی مراحل دادرسی مالیاتی وصول می‌شود، این مسئله بیان‌کننده روند معیوب و غیرشفاف تعیین و دریافت مالیات در کشور است؛ به‌طوری‌که اغلب مؤدیان به سمت اعتراض و پیگیری مسیر دادرسی هدایت می‌شوند. از طرف دیگر، فرایند دادرسی نیز بسیار پیچیده، زمان‌بر، نامناسب و غیرکاراست که پیامدهای منفی و فسادهای دیگری به همراه دارد. عدم استقلال نهاد حل اختلاف مالیاتی و مخدوش بودن اصول دادرسی منصفانه و بی‌طرف نبودن نهاد حل اختلاف از دیگر مشکلات این بخش است. مؤدیان برای حل اختلاف خود با سازمان امور مالیاتی باید به خود سازمان مراجعه کنند. همچنین، استفاده نامناسب از ابزار دادرسی مالیاتی و فشار دوچندان بر مؤدیان برای افزایش وصولی (فشار بر هیئت‌های حل اختلاف برای جلوگیری از کاهش مالیات متعلقه مؤدیان) از دیگر چالش‌ها به شمار می‌رود. تخصصی نبودن فرایندهای دادرسی مالیاتی را هم می‌توان یکی دیگر از موانع تولید برشمرد.

۱-۱-۴- مشکلات فرایند استرداد مالیاتی
 استرداد مالیاتی در دو جا امکان دارد صورت بگیرد. نخست در جایی که مؤدی، مالیات علی‌الحساب پرداخت کرده است، اما در انتهای دوره مالی که مالیات قطعی محاسبه می‌شود، مشخص می‌شود که مؤدی بیش از مقدار لازم پرداخت کرده است. در

به درستی اجرا نمی‌شود و اغلب، فرایندهای سنتی ادامه دارد.

استقرار پایانه‌های فروشگاهی (صندوق‌های مکانیزه فروش) و اتصال آن به سامانه مؤدیان مالیاتی فواید فراوانی برای فعالان اقتصادی و نظام مالیاتی کشور دارد که از مهم‌ترین آن‌ها اصلاح فرایند تشخیص مالیات از طریق سیستمی کردن این فرایند و جلوگیری از بروز رفتارهای سلیقه‌ای مأموران مالیاتی است.

گفتنی است با عنایت به مشکلات جاری در بخش مشاغل، تمهید الزامات و بسترهای لازم برای ارتقای میزان تمکین مالیاتی مؤدیان یکی از پایه‌های اساسی اصلاحات در نظام مالیاتی کشور شمرده می‌شود که این مهم با تصویب لایحه «پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان» در مجلس شورای اسلامی محقق شده است و امید می‌رود با اجرای آن برخی از چالش‌های موجود برطرف شود. با استقرار پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان می‌توان با سیستمی کردن فرایند تشخیص و صدور فاکتور الکترونیک توسط فروشنده، بسیاری از معضلات موجود در رویکرد سنتی را برطرف کرد. این مسئله بخش عظیمی از مشکلات وصول مالیات در بخش مشاغل را حل می‌کند. این قانون در سال ۱۳۹۸ به تصویب رسید و باید تا زمستان سال ۱۳۹۹ به‌طور کامل اجرایی می‌شد، اما متأسفانه این قانون اجرا نشده است. باید به‌سرعت این قانون مصوب به اجرا درآید؛ به‌طوری‌که همه اصناف ملزم به نصب صندوق مکانیزه فروش و کارت‌خوان شوند و

مشکل یادشده تا حد بسیار زیادی در ماده ۸ قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰ رفع شده و سازمان امور مالیاتی ملزم است ظرف یک ماه استرداد را به مؤدی انجام دهد. در غیر این صورت مشمول جریمه می‌شود.

۱-۵- راهکار حل مشکلات اجرایی

اصلی‌ترین راه‌حل مشکلات اجرایی در نظام مالیاتی، اجرای دقیق قوانین است؛ به‌خصوص اجرای کامل طرح جامع مالیاتی و قانون پایانه‌های فروشگاهی. طرح جامع مالیاتی از اصلاحات اصلی قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۴ بود. محور این طرح ماده ۱۶۹ مکرر بود و دیگر مواد از جمله مواد ۹۷، ۹۸، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۲۱۹ و ۲۷۱ نیز تغییر کردند. این طرح شامل چندین محور برای هوشمندسازی نظام مالیاتی، دسته‌بندی مؤدیان بر اساس ریسک، ارزیابی پرونده‌ها بر اساس ریسک آن‌ها (ارزیابی پرونده‌های پرریسک به‌جای ارزیابی تمام پرونده‌ها)، اتصال پایگاه‌های اطلاعاتی به یکدیگر، تجمیع بانک‌های اطلاعاتی و... بود. خود طرح جامع مالیاتی و مواد مرتبط با آن جای نقد دارد، اما اجرای دقیق و کامل آن می‌توانست بسیاری از مشکلات نظام مالیاتی را حل کند. اجرای طرح جامع مالیاتی، تسهیل امور مؤدیان (از جمله تولیدکنندگان)، کاهش هزینه‌های اجرایی سازمان، کاهش فشار کاری بر ممیزان مالیاتی، تمرکز بیشتر بر مؤدیان پرریسک، شناسایی فرارهای مالیاتی و منافع دیگر را در پی دارد. متأسفانه سازمان امور مالیاتی در ۷ سال گذشته در اجرای این طرح کوتاهی کرده است و همچنان

مهمترین ابزار مالیاتی برای کنترل سوداگری و رفع این مانع، مالیات بر عایدی سرمایه است. وضع مالیات بر عایدی سرمایه موجب می‌شود حاشیه سود فعالیت‌های سوداگرانه در مقایسه با تولید واقعی کاهش یابد. در نتیجه، فعال اقتصادی به جای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های غیرمولد، در فعالیت‌های مولد سرمایه‌گذاری می‌کند. از فواید وضع مالیات بر عایدی سرمایه کنترل سوداگری، کاهش جذابیت فعالیت‌های غیرمولد و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری در تولید واقعی است.

در کنار وضع مالیات بر عایدی سرمایه، برای کنترل سوداگری در بازارهای مختلف به دیگر ابزارهای مالیاتی مانند «مالیات بر خانه‌های خالی»، «مالیات سالانه بر املاک و دارایی» و «مالیات بر عرصه زمین‌های خالی و بایر» نیاز است که متأسفانه در ایران وجود ندارد یا اجرا نمی‌شود.

باید دقت داشت که چنانچه تبعیض مالیاتی میان درآمد ناشی از کار و درآمد ناشی از سرمایه وجود داشته باشد و سرمایه و دارایی‌های سرمایه‌ای در نرخ پایین‌تری نسبت به نیروی کار مشمول مالیات شوند، همچنان بازار کالاهای سرمایه‌ای و فعالیت‌های نامولد جذابیت بیشتری خواهد داشت و احتمال شوک‌های قیمتی افزایش می‌یابد. بنابراین، بهتر است سرمایه و نیروی کار در نرخ مشابه مشمول مالیات شوند و فعالیت‌های مضر اقتصادی مشمول نرخ‌های دوچندان شوند تا از جذابیت آن‌ها کاسته شود.

معافیت‌ها و تخفیف‌های مالیاتی اصناف به استفاده از صندوق‌های مکانیزه فروش مشروط شود.

۱-۲-۱- موانع در ساختار کلی نظام مالیاتی و قوانین ۱-۲-۱- جذابیت مالیاتی سوداگری و فعالیت‌های غیرمولد در ایران

در نظام مالیاتی ایران، مالیات گزافی بر تولید و سود شرکت‌ها و مشاغل وضع می‌شود، اما سوداگران بازارهای ارز، سکه، زمین، مسکن و... مالیات نمی‌دهند. می‌توان گفت «از منظر مالیاتی تاکنون ایران بهشت سوداگران و جهنم تولیدکنندگان بوده است». این واقعیت تلخ موجب شده است برخی افراد صاحب سرمایه که می‌خواهند اقدام به سرمایه‌گذاری کنند، به جای تولید واقعی، راه سوداگری و فعالیت‌های غیرمولد را در پیش گیرند؛ زیرا از کار تولیدی آسان‌تر است، سودش بالاتر است و مالیاتی نیز نمی‌پردازند. بخشی از تقاضای املاک، مسکن، طلا و خودرو در ایران کاذب است و با هدف سوداگری انجام می‌شود و در شرایط تورمی این سوداگری تشدید می‌شود. این در حالی است که سوداگران با اختلال در بازار کالاهای سرمایه‌ای مورد نیاز مردم، درآمدهای بالایی عایدشان می‌شود، اما مالیاتی پرداخت نمی‌کنند. با توجه به اینکه در اغلب اوقات عواید سفته‌بازی در ایران از میانگین سود بسیاری از فعالیت‌های تولیدی بیشتر است، این مسئله باعث شده است سرمایه‌های زیادی به سوی فعالیت‌های غیرمولد منحرف و از بخش‌های مولد و تولیدی خارج شود.

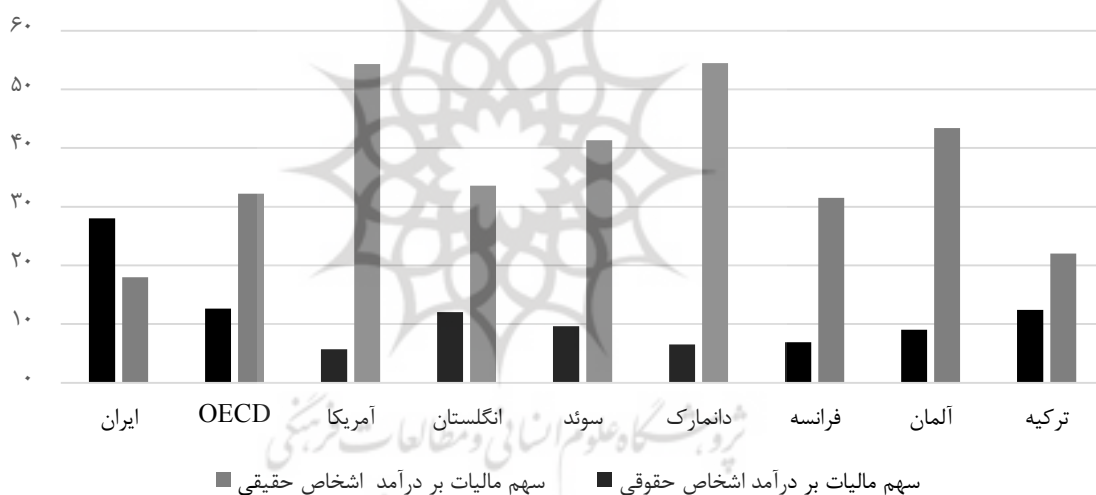
رونق سوداگری در فعالیت‌های غیرمولد یکی از اصلی‌ترین موانع تولید در ایران است.

۱-۲-۲- فشار مالیاتی بر تولید در ایران

نمی‌شود و فرار مالیاتی دارند. صاحبان درآمد اجاره، وکلا، پزشکان، هنرمندان، سپرده‌گذاران بانکی، صاحبان عایدی سرمایه، صاحبان سود تقسیمی سهام و واسطه‌گران و دلال‌ها، مشاغل دارای فرار مالیاتی و حقوق‌بگیران معاف از مالیات از جمله اشخاص حقیقی یاد شده هستند. در نمودار زیر، مقایسه‌ای دقیق بین سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی و حقوقی از کل مالیات‌ها در چند کشور صورت گرفته است.

ترکیب نظام مالیاتی ایران برخلاف کشورهای توسعه‌یافته ضد تولید است. در ایران سود شرکت‌های مشمول مالیات با نرخ ۲۵ درصد است (البته در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، نرخ مالیات شرکت‌های تولیدی ۵ واحد درصد کاهش یافت) در حالی که اشخاص حقیقی یا معاف از مالیات هستند یا با نرخ‌های پایین مشمول مالیات می‌شوند یا اینکه اساساً درآمدهای آن‌ها شناسایی

نمودار ۲- مقایسه سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی و حقوقی از کل مالیات‌ها در ایران با دیگر کشورها (درصد)

مأخذ: OECD, Data, 2018 و محاسبات تحقیق.

نیز کاستی‌هایی دارد. از این کاستی‌ها (افزون بر مشکل نرخ و سهم بالای مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی به نسبت دیگر کشورهای توسعه‌یافته که در بالا به آن اشاره شد) می‌توان به مشکلاتی از جمله عدم خنثایی نظام مالیاتی در مواجهه با تأمین مالی از طریق بدهی و سهام، عدم شاخص‌سازی و تعدیل نظام مالیاتی در شرایط تورمی و عدم یکپارچگی نظام مالیات بر درآمد مشاغل اشاره کرد.

با عنایت به نمودار می‌توان دریافت که در نظام مالیاتی ایران برخلاف نظام‌های مالیاتی استاندارد، بار مالیاتی بیشتر متوجه شرکت‌های تولیدی است.

نبود نظام مالیات بر مجموع درآمد اشخاص حقیقی باعث موضوعیت نداشتن بسیاری از مسائل درباره هماهنگی نظام مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی و حقوقی شده است، اما به نظر می‌رسد که قانون مالیات‌های مستقیم ایران در بخش اشخاص حقوقی

متوسط جهانی (حداقل ۴ برابر) و حتی کشورهای منطقه (بیش از ۲ برابر) است. بالا بودن نیاز مالی بنگاه‌ها ریشه در عوامل مختلفی دارد که یکی از آن‌ها، معافیت مالیاتی سود سپرده‌های بنگاه‌ها یا به‌طور کلی اشخاص حقوقی موضوع ماده ۱۴۵ قانون مالیات‌های مستقیم است. این در حالی است که سود تسهیلات پرداختی به بانک‌ها، هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی می‌شود. در نتیجه، تأمین مالی از طریق بدهی نسبت به تأمین مالی از طریق انتشار سهام دارای مزیت مالیاتی است؛ زیرا شرکت می‌تواند سود وام را به‌عنوان هزینه از درآمد خود کسر کند و در نتیجه، مالیات کمتری بپردازد (بر اساس بند ۱۸ ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم، شرکت‌ها می‌توانند سود و کارمزدی را که برای عملیات به بانک‌ها، صندوق تعاون و نیز مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز پرداخت کرده‌اند، به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول از درآمد مشمول مالیات کسر کنند). به‌عبارت‌دیگر، تأمین مالی از طریق بدهی معافیت مالیاتی برای شرکت به همراه خواهد داشت. این موضوع سبب می‌شود شرکت‌ها نسبت به روش تأمین مالی از طریق بدهی بیش از آنچه باید، رغبت نشان دهند.

این پدیده را می‌توان یکی از مصادیق اخلاقی‌هایی دانست که نظام مالیات‌ستانی در اقتصاد ایجاد کرده است؛ زیرا این شیوه مالیات‌ستانی موجب خروج منابع از شرکت‌ها و مزیت تأمین مالی بدهی‌محور به‌جای استفاده از تأمین مالی داخلی‌شده است. استفاده بیش از حد از بدهی می‌تواند موجب بی‌ثباتی مالی شرکت به دلیل افزایش نسبت بدهی به دارایی شود و ورشکستگی‌ها را افزایش دهد.

وضع مالیات سنگین بر سود شرکت‌های تولیدی و مشاغل در کنار معافیت سود تقسیمی پیامدهای منفی برای تولید دارد درحالی‌که طبق قانون مالیات‌های مستقیم، سود شرکت‌های مشمول مالیات ۲۵ درصد است و طبق ماده ۱۰۵ این قانون، سود تقسیمی سهام معاف از مالیات است. هنگامی که بخش‌های غیرمولد معاف از مالیات هستند، وضع مالیات سنگین بر سود شرکت، باعث اختلال کارایی و ضربه به تولید می‌شود. برای حمایت از تولید و افزایش انگیزه‌های شرکت‌های تولیدی بهتر است مالیات بر سود شرکت کم باشد و مالیات از سود تقسیمی سهام گرفته شود. این موضوع موجب می‌شود که شرکت‌های تولیدی انگیزه پیدا کنند که به‌جای تقسیم سود میان سهام‌داران خود، سرمایه خود را از محل سود انباشته افزایش دهند. این باعث تقویت توان تولیدی شرکت‌ها و افزایش تولید می‌شود.

در بند ۶ تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۴۰۱، نرخ مالیات اشخاص حقوقی (شرکت‌ها) دارای پروانه بهره‌برداری از وزارتخانه‌های ذی‌ربط در فعالیتهای تولیدی در سال ۱۴۰۰، ۵ درصد کاهش یافت، اما این قانون تنها برای یک سال است و باید سیاست کاهش نرخ مالیاتی شرکت‌ها با وضع مالیات بر سود تقسیمی همراه باشد. می‌توان انتظار داشت که با استقرار مالیات بر مجموع درآمد و اصلاح نظام مالیات‌ستانی شرکت‌ها بتوان بار مالیاتی شرکت‌ها را کاهش داد و آن را متوجه اشخاص حقیقی پردرآمد یا مشغول در فعالیتهای غیرمولد کرد.

۱-۲-۳- تأثیر قوانین مالیاتی بر شیوه تأمین مالی تولیدکنندگان

یکی از مسائل اقتصاد ایران، بالا بودن تقاضای سرمایه در گردش بنگاه‌ها (تقاضای وام بانکی) در مقایسه با

دهد. تعدد معافیت‌ها و بخشودگی‌های مختلف از سویی موجب طولانی شدن و دشواری در فهم قوانین می‌شود و از سوی دیگر، راه‌های اجتناب و حتی انگیزه فرار مالیاتی را به روی مؤدیان می‌گشاید.

قوانین مالیاتی ایران پیچیده و گاهی مبهم است؛ به طوری که فهم قوانین مالیاتی و محاسبه مالیات برای مؤدیان سخت می‌شود. سیستم اظهارنامه نیز پیچیده است. یکی از عوامل پیچیدگی قوانین مالیاتی در ایران، حجم زیاد قوانین، آیین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌هاست. عامل دیگر این مشکل، تشتت و متمرکز نبودن قوانین مالیاتی در ایران است؛ به گونه‌ای در بسیاری از طرح‌ها و لوایح مجلس شورای اسلامی، موادی وجود دارد که موجب ازهم‌گسیختگی و یکپارچه نبودن قوانین مالیاتی شده است. فارغ از قوانین، ساختارهای اجرایی نیز پیچیده است؛ فرایندهای ثبت‌نام، تکمیل اظهارنامه مالیاتی، رسیدگی، وصول و دادرسی برای بسیاری از مؤدیان سخت، دشوار و مبهم است.

۱-۳- فهرست راهکارهای مانع‌زدایی از تولید

با توجه به آنچه تشریح شد، می‌توان به طور خلاصه گفت که در راستای مانع‌زدایی برای ارتقای تولید در بخش مالیاتی باید محورهای زیر در دستور کار سیاست‌گذاران و مجریان مالیاتی قرار بگیرد.

- تصویب و اجرای مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر مجموع درآمد.
- کاهش نرخ مالیاتی سود شرکت‌های تولیدی.
- اجرای کامل طرح جامع مالیاتی.
- اجرای دقیق قوانین (به‌خصوص قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی).

از طرفی، وضع مالیات بر سود سهام توزیع‌شده سبب می‌شود شرکت‌ها سود کمتری بین سهام‌داران توزیع کنند و اندوخته بیشتری نزد خود نگاه دارند و از این منبع برای تأمین مالی طرح‌های جدید استفاده کنند. در این صورت تأمین مالی از طریق اندوخته افزایش می‌یابد و تعادل بین تأمین مالی از طریق بدهی و تأمین مالی از طریق اندوخته برقرار می‌شود. انتظار می‌رود با حذف این معافیت مالیاتی و دیگر زمینه‌های خروج منابع نقد از شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری با استفاده از منابع داخلی شرکت‌ها افزایش و تقاضا برای تسهیلات سرمایه در گردش کاهش یابد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۹).

۱-۲-۴- پیچیدگی و تشتت قوانین مالیاتی ایران

پیچیدگی، مفهومی اقتصادی است که به هزینه‌های پنهان و اضافی که به هر دو طرف مؤدی مالیاتی و دستگاه اجرایی بار می‌شود، اشاره دارد. از جانب مؤدی، هزینه، وقت و انرژی که صرف فهم قوانین مالیاتی و میزان تعهدات می‌شود و برنامه‌ریزی و هزینه‌ای که صرف اجتناب (قانونی) یا فرار مالیاتی (غیرقانونی) می‌شود، میزان پیچیدگی یا سادگی الگوی مالیاتی را نشان می‌دهد. از جانب دستگاه اجرایی نیز هزینه‌ای که صرف راستی‌آزمایی درآمدهای مؤدی و شناسایی و کشف فرار مالیاتی و عدم تمکین مؤدیان می‌شود، میزان پیچیدگی یا سادگی الگوی مالیاتی را نشان می‌دهد (OECD Tax Policy Studies, 2006). معافیت، کسورات و اعتبارهای متعدد و زیاد موجب پیچیدگی الگوی مالیاتی می‌شود؛ زیرا مؤدی انگیزه می‌یابد که تغییر رفتار دهد تا در فعالیتهای معاف از مالیات، فعالیت خود را گسترش

اما این حمایت چندان اثربخش نیست؛ زیرا منحصر به قراردادهای پژوهشی با دانشگاه‌هاست و بسیاری از شرکت‌های تولیدی به دلایلی تمایل ندارند با دانشگاه‌ها قرارداد تحقیق و توسعه منعقد کنند. شرکتی که بخشی از منابع خود را صرف تحقیق، توسعه و ارتقای فناوری می‌کند باید تا سقف خاصی مشمول معافیت یا اعتبار مالیاتی شود. تحقیق و توسعه باعث افزایش توان رقابتی شرکت تولیدی در مواجهه با رقبای خارجی می‌شود. سهم بازار آینده در اختیار شرکت‌هایی است که امروز به تحقیق و توسعه اهمیت ویژه دهند و در مرز دانش کاربردی حرکت کنند. بنابراین، لازم است برای تشویق شرکت‌های تولیدی تحقیق و توسعه، معافیت و مشوق‌ها یا اعتبار مالیاتی در نظر گرفته شود. اخیراً در ماده 11 قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب سال 1401، برای شرکت‌ها اعتبار مالیاتی به اندازه هزینه در بخش تحقیق و توسعه در نظر گرفته شد؛ البته با توجه به اینکه این اعتبار بدون سقف است و مشروط به تضمین معتبری دال بر هزینه در تحقیق و توسعه نشده، ممکن است موجب برخی سوءاستفاده‌ها شود. یکی دیگر از حمایت‌های مالیاتی ضروری، حمایت از صنایع و فناوری‌های طبیعت‌دوست یا سبز است. اگر کارخانه‌ای فناوری‌ای را در پیش بگیرد که نه تنها آلاینده‌گی ایجاد نمی‌کند، بلکه به چرخه طبیعت و اکوسیستم سالم کمک می‌کند و سازگاری کامل با محیط زیست دارد، باید برای آن مشوق‌های مالیاتی زمان‌دار تا سقف مشخص لحاظ کرد.

- الکترونیکی شدن حسابرسی مالیاتی دفاتر واحدهای اقتصادی و قطع ارتباط مؤدی و ممیز مالیاتی.
- تسریع در هوشمندسازی فرایندها و راه‌اندازی سامانه مؤدیان.
- کاهش فرایندهای بوروکراسی در رسیدگی، وصول و بررسی شکایات.
- تکریم تولیدکننده.
- ساده کردن فرایندهای ثبت‌نام، تکمیل اظهارنامه و اعتراض (دادرسی).
- ارتقای دانش تخصصی کارکنان در بخش‌های مختلف.

۲- حمایت هدفمند از تولید دانش‌بینان و

تولید اشتغال‌آفرین

۲-۱- لزوم حمایت مالیاتی هدفمند از تولید

دانش‌بنیان

ذکر این نکته ضروری است که هرگونه حمایتی منجر به شکوفایی بخش تولید نمی‌شود. اساساً سیاست‌های حمایتی از بخش‌های خاص باید «محدود»، «مشروط»، «زمانمند»، «معین» و «ضابطه‌مند» باشد؛ زیرا سیاست‌های حمایتی مطلق و بی‌حد و اندازه، معمولاً نتیجه معکوس دارد و هدف سیاست‌گذار محقق نمی‌شود (شاکری، 1395). معافیت‌های غیرهدفمند بیشتر بر اساس نفوذ و رانت ایجاد شده‌اند.

یکی از حمایت‌هایی که لازم است در قانون لحاظ شود، معافیت مالیاتی در صورت تحقیق و توسعه^۱ است. در بند س ماده 132 قانون مالیات‌های مستقیم نوعی بخشودگی برای این منظور لحاظ شده است،

ولی این حمایت مؤثر نیست؛ زیرا اولاً، تنها واحدهایی یک سال بیشتر از معافیت مالیاتی برخوردار می‌شوند که دارای ۵۰ نفر نیروی شاغل باشند و در سال بعد نیز دارای افزایش ۵۰ درصدی نیرو داشته باشند. ثانیاً، این معافیت تنها در سال پایانی معافیت مالیاتی واحدهای تولیدی و صنعتی موضوعیت دارد. ثالثاً، افزایش ۵۰ درصدی نیروی کار در یک سال ممکن است منجر به شوک به واحد تولیدی شود و تخصیص غیربهبینه در اقتصاد رخ دهد. بنابراین، حمایت مالیاتی باید هوشمندانه و مؤثر طراحی شود تا به هدف اصابت کند. برای مثال، در طرح مالیات بر عایدی سرمایه در قسمت عایدی سرمایه شرکت‌های تولیدی از فروش دارایی‌ها، برخورداری از امتیازات مالیاتی به طور هوشمندانه به میزان اشتغال ایجاد شده و تعداد نیروی کار آن واحدها گره زده شده است؛ البته طراحی این سیاست با پیچیدگی‌هایی همراه است و باید مراقب بود که باعث رانت، فساد و تضییع حقوق عمومی نشود.

۳- ملاحظات حمایت مالیاتی

۳-۱- میزان اثربخشی معافیت‌ها در ایران

معافیت‌های مالیاتی باید به نحوی طراحی شوند که اثربخش باشند و هدف مدنظر سیاست‌گذار را برآورده کند. در این زمینه نظام‌های مالیاتی باید ارزیابی دوره‌ای در مرحله اجرا انجام دهند تا از انحراف معافیت مالیاتی از اهداف سیاستی و ایجاد رانت جلوگیری شود (Appelt et al, 2016;)

۲-۲- لزوم حمایت هدفمند از تولید اشتغال آفرین

سیاست‌های مالیاتی باید هوشمندانه و باظرافت طراحی شود که در بلندمدت منجر به حمایت از صنایع تولیدی با ضریب اشتغال بالا شود. از منظر اقتصادی، صنایع تولیدی به دو دسته کاربر^۱ و سرمایه‌بر^۲ تقسیم می‌شوند. در صنایع کاربر برای تولید محصول بیشتر از نیروی انسانی استفاده می‌شود. در صنایع سرمایه‌بر برای تولید محصول بیشتر از ماشین‌آلات بزرگ و سرمایه‌های مالی و فیزیکی استفاده می‌شود. در ایران با وجود کمبود منابع سرمایه‌گذاری و فراوانی نیروی کار، استراتژی صنعتی دقیقاً برخلاف داشته‌های موجود است و بیشتر روی صنایع سرمایه‌بر تأکید شده که اشتغال کمی نسبت به سرمایه مصرف شده ایجاد می‌کنند. مثال صنایع سرمایه‌بر در ایران، پتروشیمی، صنایع فولادی، کارخانه‌های سیمان و این قبیل صنایع است درحالی‌که باید بیشتر روی صنایع کاربر که اشتغال زیادی به همراه دارد، تمرکز کرد که نمونه‌های آن، صنایع خلاق، گردشگری و بوم‌گردی، صنایع دستی، تولید نرم‌افزار، پوشاک، شیرینی و شکلات است که در عین سازگاری با محیط‌زیست و ثروت آفرینی، اشتغال پایدار زیادی نیز به همراه دارد.

با توجه به ظرفیت نیروی کار تحصیل کرده در ایران، سیاست مالیاتی باید حمایت از صنایع کاربر و اشتغال‌زا را در دستور کار خود قرار دهد. در بند ب ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم، مشوق مالیاتی برای افزایش نیروی شاغل در نظر گرفته شده است،

1. Labour Intensive
2. Capital Intensive

مالیاتی، کاهش درآمد دولت و مشکلات اقتصاد سیاسی به وجود می‌آورد. برای مثال، در بخش کشاورزی اصلاح ساختارهای شبکه توزیع، کاهش واسطه‌های میان کشاورز و مصرف‌کننده، اصلاح شیوه آبیاری، اصلاح بذر، توسعه زیرساخت‌های ترانزیتی، توسعه صنایع جانبی، توسعه صنایع بسته‌بندی و سردخانه‌ای و اصلاحاتی از این دست مقدم بر معافیت مالیاتی است و معافیت مالیاتی ۶۰ ساله بخش کشاورزی به‌طور کامل منجر به رشد تولید، دانش‌بنیان شدن، خودکفایی و وابسته نبودن این بخش به واردات نشده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

این گزارش در پی شناسایی موانع مالیاتی بر سر راه تولیدکنندگان و آسیب‌شناسی نحوه حمایت از تولید دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین از جنبه مالیاتی و همچنین، به دنبال معرفی اولویت‌های مانع‌زدایی و راه‌های مناسب پشتیبانی از تولید در بعد مالیاتی است. بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد بیشترین موانع مالیاتی و مشکلاتی که برای تولیدکنندگان ایجاد می‌شود مربوط به رویه‌های اجرایی سازمان امور مالیاتی است. قوانین نیز خالی از اشکال نیستند، اما چنانچه سازمان امور مالیاتی و وزارت اقتصادی و امور دارایی قوانین مالیاتی به‌خصوص قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی، ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم (طرح جامع مالیاتی) و قانون دائمی ارزش‌افزوده را به‌درستی اجرا کنند، بسیاری از موانع موجود از پیش پای تولیدکنندگان

در قوانین مالیاتی ایران (Gruber, 2013). در قوانین مالیاتی ایران معافیت‌هایی برای حمایت از تولید به بخش‌هایی داده شده است، اما باید بررسی کرد این حمایت‌ها چقدر اثربخش بوده است و به نظر می‌رسد لازم است در نحوه برخی حمایت‌های مالیاتی تجدید نظر صورت گیرد. معافیت مالیاتی مناطق آزاد، بخش کشاورزی، شرکت‌های دانش‌بنیان و برخی صنایع دستی از جمله معافیت‌های بخش‌های تولیدی در قوانین مالیاتی ایران است. هرچند لازم است بررسی‌های جامع و دقیقی صورت بگیرد، اما برآوردهای اولیه نشان می‌دهد برخی معافیت‌ها چندان اثر بخش نبوده و موجب حمایت از تولید نشده است. متأسفانه برخی از حمایت‌ها بیش از اینکه به تولیدکننده اصابت کند به سوادگران و دلالان اصابت کرده است و این گروه غیرتولیدی منتفع شده‌اند.

۳-۲- حمایت ساختاری مقدم بر حمایت مالیاتی

به محض بحث از حمایت، توجه برخی افراد ابتدا به معافیت مالیاتی یا دادن یارانه و این‌گونه متغیرهای پارامتریک جلب می‌شود درحالی‌که اگر در صنعت یا منطقه ساختارهای اصلی و زیرساخت‌های مورد نیاز فراهم نشود، حمایت مالیاتی شامل نرخ ترجیحی و معافیت مالیاتی کامل یا محدود نمی‌تواند منجر به شکوفایی تولید در بخش مورد نظر شود. این نکته بسیار ضروری است که سیاست‌گذار توجه داشته باشد حمایت ساختاری مقدم بر دست‌کاری متغیرهای مالیاتی و یارانه‌ای است. در غیر این صورت معافیت مالیاتی نه‌تنها منجر به حمایت نمی‌شود، بلکه مشکلاتی از منظر عدالت، فرار

اقتصادی، ۱۴۰۰). از این رو اگر مشکلات ساختاری اقتصاد ایران برطرف نشود، دست کاری متغیرهای مالیاتی به خصوص نرخ و معافیت، تحولی در تولید رقم نخواهد زد؛ البته مشکلات رویه های اجرایی مالیاتی مانع جدی است و باید هرچه سریع تر اصلاح شود.

با توجه به آنچه تشریح شد، می توان به طور خلاصه گفت که در راستای مانع زدایی برای ارتقای تولید در بخش مالیاتی باید محورهای زیر به ترتیب اولویت در دستور کار سیاست گذاران و مجریان مالیاتی قرار بگیرد.

«تصویب و اجرای مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر مجموع درآمد»، «کاهش نرخ مالیاتی سود شرکت های تولیدی»، «اجرای کامل طرح جامع مالیاتی»، «اجرای دقیق قوانین (به خصوص قانون سامانه مؤدیان و پایانه های فروشگاهی)»، «الکترونیکی شدن حسابرسی مالیاتی دفاتر واحدهای اقتصادی و قطع ارتباط مؤدی و ممیز مالیاتی»، «تسریع در هوشمندسازی فرایندها» و «کاهش فرایندهای بوروکراسی در رسیدگی، وصول و بررسی شکایات».

در آسیب شناسی پشتیبانی های مالیاتی که تاکنون انجام شده، نتیجه بررسی های این گزارش این است که باید توجه داشت زمانی حمایت مالیاتی از تولید در یک بخش مؤثر است که پیش از معافیت یا نرخ ترجیحی، مشکلات زیرساختی و بنیادین آن بخش برطرف شده باشد. اگر مشکلات ساختاری بخشی برطرف نشود و به آن بخش معافیت مالیاتی اعطا

برداشته می شود. عمده مشکلات اجرایی عبارت از ممیز محوری، رواج شیوه علی الرأس، فرایند نامناسب دادرسی، دانش ناکافی مجریان مالیاتی و مشکلات تعیین و دریافت مالیات بر ارزش افزوده است. افزون بر این موارد، در ساختارهای کلی مالیاتی و قوانین نیز اشکالاتی وجود دارد که اهم آنها عبارت از «جذابیت مالیاتی سوداگری و فعالیت های غیرمولد»، «پیچیدگی، بی ثباتی و تشتت قوانین»، «مشکلات به روز نبودن آیین نامه های هزینه های قابل قبول تولیدکنندگان»، «اشکال ماده ۹۷ قانون مالیات های مستقیم در نبود ضمانت اجرا برای قبول برخی اظهارنامه ها بدون رسیدگی» و «اثر نامطلوب معافیت های ماده ۱۴۵ بر تقاضای وام بیش از حد واحدهای تولیدی» است.

گفتنی است مالیات ابزاری مهم در سیاست گذاری های تولیدی است، اما فعالان اقتصادی مسائل مهم تری را به عنوان اصلی ترین موانع تولید بیان کرده اند. در پیمایش های انجام شده، فعالان اقتصادی مهم ترین موانع پیش روی کسب و کار خود را به ترتیب اولویت چنین بیان کردند «بی ثباتی اقتصاد کلان»، «تورم بالا»، «نبود نقدینگی مناسب»، «جذاب بودن بازارهای غیرمولد»، «پیش بینی ناپذیر بودن تغییرات مواد اولیه و محصولات»، «بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کارها»، «دشواری تأمین مالی از بانک ها» و «در نهایت، رویه های اجرایی مالیاتی و برخورد ناعادلانه ممیزان مالیاتی» (مرکز پژوهش های اتاق ایران، ۱۳۹۹ و نظرسنجی وزارت صمت از ۹۵۵ فعال

- شود، چندان اثربخش نیست؛ زیرا به جای اصابت به تولیدکننده، گروه‌های دیگر مانند سوداگران نفع اصلی را خواهند برد. از اشکالات دیگر حمایت‌های انجام‌شده تاکنون این است که معافیت‌های مالیاتی زمان‌دار، محدود و مشروط نیستند. معافیت‌های کلی، بی‌ضابطه و بدون محدودیت زمانی نه تنها اثربخش نیستند، بلکه ممکن است به اختلال در اقتصاد و تولید کشور منجر شود. بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد در راستای اصلاح نحوه پشتیبانی مالیاتی لازم است تغییرات زیر اعمال شود.
- «مقدم قرار دادن اصلاحات ساختاری بر حمایت مالیاتی»، «لزوم حمایت هدفمند از دانش‌بنیان‌ها از طریق اعتبار مالیاتی بخشی از هزینه‌های تحقیق و توسعه»، «حمایت مالیاتی ضابطه‌مند از واحدهای تولیدی اشتغال‌زا» و «اصلاح معافیت‌های غیر اثربخش».
- گزارش نظرسنجی وزارت صمت از 955 فعال اقتصادی در خصوص مهم‌ترین موانع تولید (1400).
- مرکز پژوهش‌های اتاق ایران (زمستان 1399). گزارش پیش ملی محیط کسب‌وکار.
- مرکز پژوهش‌های مجلس (1398). گزارش درباره مالیات بر ارزش افزوده، 6. آسیب شناسی اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در ایران. شماره مسلسل: 16424.
- مرکز پژوهش‌های مجلس (1399) گزارش درباره جهش تولید، 3. تأمین مالی سرمایه در گردش بنگاه‌ها. شماره مسلسل: 17091.
- Appelt, S., Bajgar, M., Criscuolo, C., & Galindo-Rueda, F. (2016). R&D Tax Incentives: Evidence on design, incidence and impacts.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Data, 2018
- Gruber, Jonathan. (2013). Public Finance and Public Policy (Fourth Edition). New York: Worth Publishers.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Tax Policy Studies, OECD. (2006). Fundamental Reform of Personal Income Tax. OECD Publishing.
- بنیاد توسعه فردا (1399). درددل کسب‌وکارهای مردم با سازمان امور مالیاتی. تهران: تینای تهرانی.
- شاکری، عباس (1395). اقتصاد کلان، نظریه‌ها و سیاست‌ها. انتشارات رافع.
- قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان مصوب سال 1398.
- قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال 1400.
- قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال 1366 و اصلاحات بعدی.

منابع